

agi perinde ex ea stipulatione poterit, ac si ratum habere se postea non dixisset. Sed ego puto exceptionem doli mali locum habituram. — § 3. Sive quis petat, sive compensatione utatur, committitur statim ratam rem dominum habituram stipulatio: nam qualiter quis eundem actum retractet, qui a procuratore actus est, committi stipulationem oportet.

13. PAULUS, lib. 76, ad Edictum.

Si commissa est stipulatio, ratam rem dominum habituram, in tantum competit, in quantum mea¹² interfuit: id est¹³, quantum mihi abest, quantumque lucrari potui. — § 4. Si sine iudice procuratori legatum solvatur, cavere debere, Pomponius ait.

14. Idem, lib. 3, ad Plautium.

Si quis uni ex reis promiserit, rem ratam dominum habituram, aut amplius¹⁴ eam non peti: dicendum est stipulationem committi, si ab eo petatur, qui ejusdem obligationis socius est.

15. Idem, lib. 14, ad Plautium.

Amplius non peti¹⁵ verbum Labeo ita accipiebat, si iudicio petitum esset. Si autem in jus eum vocaverit, et satis iudicio sistendi causa acciperit, iudicium tamen ceptum non fuerit: ego puto non committi stipulationem amplius non peti; hic¹⁶ enim non petit, sed petere vult. Si vero soluta esset pecunia, licet sine iudicio, committitur stipulatio; nam et si quis adversus petentem compensatione deductione usus sit, recte dictum est petisse eum videri, et stipulationem committi amplius non peti: nam et heres qui damnatus non peteret, si horum quocumque fecisset, ex testamento tenetur.

16. POMONIUS, lib. 3, ex Plautio.

Si indebitum¹⁷ procuratori solum sit, agi statim ex hac stipulatione adversus procuratorem potest, ut ratum habeat dominus: ut possit dignosci, utrumne domino condici debeat id, quod indebitum solum sit, si is ratum habeat: an vero procuratori condicendum sit, si dominus ratum non habeat. — § 4. Si procurator fundum petisset et cavisset (uti adsolet) ratam rem dominum habituram, deinde dominus postea eundem fundum vendidisset, eumque emptor petere: stipulationem ratam rem haberi committi, Julianus scribit.

17. MARCELLUS, lib. 21 Digestorum.

Cum debitore decem creditoris nomine Titius egit; partem petitionis ratam habuit dominus: dicendum est obligationis partem consumptam: quemadmodum si decem stipulatus esset aut exegisset, creditorque non totum sed partem gesta rei comprobasset. Idcirco si ex stipulatu Decem aut Stichum, utrum ego voluero, absente me Titius domino quinque petisset, insecuta ratihabitione, recte actum videri.

18. POMONIUS, lib. 26, ad Sabinum.

Si procurator ratam rem dominum heredemve ejus habituram cavet, et unus ex heredibus domini ratum habeat, alter non habeat: sine dubio committitur stipulatio pro¹⁸ ea parte, pro qua ratum non habebitur: quia in id committitur, quod stipulatoris intersit. Nam etsi ipse dominus pro¹⁹ parte ratum habuerit, pro parte non habuerit, non ultra quam in partem committitur stipulatio: quia in id committitur, quod intersit agentis; et ideo saepius ex ea stipulatione agi potest, prout intersit agentis, quod litigat, quod consumit, quod advocat, quod damnatus solvit; sicut²⁰ in stipulatione damni infecti accidere potest, ut is qui stipulatus sit, subinde agat: cavet enim si quid ibi ruet, scindetur, fcedetur, edificabitur. Finge ergo subinde damnum dari? Non erit dubium quin agere possit: nam si toto damno computato, tunc agendum est, prope modum non ante aget, quam dies stipulationis praeterierit, intra quem si damnum datum sit, stipulationi cautum erit: quod verum non est.

19. PAULUS, lib. 13, ad Sabinum.

In stipulatione qua procurator cavet, ratam rem dominum habituram, id continetur quod²¹ intersit stipulatoris. Idemque juris est in clausulis omnibus de dolo malo.

20. ULPIANUS, lib. 1 Disputationum.

Non solum in actionibus, quas procurator intendit, verum in stipulationibus²² quoque quas procurator desiderat, si vice representat actionum, cavere eum de rato oportet. Quare si duple stipulationem procurator interponat, de rato cavere debet. Sed et si damni infecti stipulatio a procuratore interponatur: de rato debet procurator cavere.

12. L. 1, sup. l. 19, infr. h. t. — 13. L. 2, in fin. sup. de eo, quod certo loco: L. 35, in fin. sup. locati: L. un. C. de sentent. qui pro eo. — 14. L. 15, infr. h. t. — 15. L. 14, sup. l. 28, infr. eod. l. 1, sup. ut legat. l. 17, § 14, sup. ad leg. Aquil. l. 4, § 1, sup. de verb. oblig. — 16. L. 16, § 3, sup. de bon. libert. — 17. L. 22, in pr. infr. h. t. — 18. Immo vide l. 9, § 1, sup. si quis cautionib. — 19. Immo vide l. 4, § 1, in fin. sup. de verb. oblig.

21. Idem, lib. 1 Opinionum.

Ne satisfactio ratam rem dominum habituram exigatur in his, quae nomine ejus ageret, qui eum²³ se fecisse procuratorem libello principi dato professus est, prodest. Quod si iudicatum solvi satis ab eo procuratore postuletur, necesse est, ut iuri manifesto pareatur.

22. JULIANUS, lib. 56 Digestorum.

Si sine iudice non²⁴ debitam pecuniam exegerit procurator, et dominus ratam solutionem non habuerit, sed eandem pecuniam petere instituerit: fidejussores tenentur, et condictio, qua procurator teneretur si stipulatio interposita non fuisset, perimitur; quotiens enim procuratori pecunia solvitur, et dominus eam solutionem ratam non habet: existimo id agi, ut condictio perimatur, et sola actio ei, qui indebitum solvit, adversus procuratorem ex stipulatu competat. Hoc amplius praestant fidejussores impensas, quae in iudicium factae fuissent. Quod si dominus ratam habuisset, fidejussores quidem liberantur, sed ab ipso domino eadem pecunia per conditionem peti potest. — § 1. Quod si procurator debitam domino pecuniam sine iudice exegisset, idem juris est: hoc secus quod si dominus ratam rem habuisset, nulla ejus pecunia repetitio futura est. — § 2. Quod si procurator per iudicem non debitam pecuniam exegisset, dici potest, sive ratum dominus habuisset, sive non habuisset, fidejussores non teneri: vel quia nulla res esset, quam dominus ratam habere possit; vel quia nihil stipulatoris interest ratum haberi; adicietur ergo injuria is, qui procuratori solvit: magis tamen est, ut si dominus ratam non habuerit, fidejussores teneantur. — § 3. Quod si debitam pecuniam procurator per iudicem, cui nihil mandatum fuerit, petierit: magis est, ut in solidum fidejussores teneantur, si dominus ratam non habuerit. — § 4. Cum autem procurator recte petat, dominus perperam, non debet procurator praestare, ne injuria²⁵ iudicis dominus aliquid consequatur: nunquam enim propter injuriam iudicis fidejussores obligantur; verius tamen est hoc casu fidejussores non nisi in impensas litis teneri. — § 5. Marcellus: Si dominus ratam rem non habuerit, sed lite mota rem amiserit, nihil praeter impendia in stipulatione ratam rem deducitur. — § 6. [Julianus:] Si procuratori ejus qui mortuus erat, sine iudice soluta fuerint legata, stipulatio committitur, nisi heres ratum habuerit: utique si debita fuerint: tunc enim non dubie interest stipulatoris ratam solutionem ab herede haberi, ne bis eadem praestet. — § 7. Si in stipulationem ratam rem haberi hactenus comprehensum fuerit, Lucium Titium ratam habituram, cum id aperte ageretur, ut heredis caeterorumque personae ad quos ea res pertineret, omittenteretur, difficile est existimari, doli clausulam committi. Sane cum per imprudenciam haec personae omittantur, actio ex doli clausula competit. — § 8. Si procurator iudicium de hereditate ediderit, deinde dominus fundum ex ea hereditate petierit, stipulatio ratam rem haberi committitur: quia si verus procurator fuisset, exceptio rei iudicate dominum summoveret. Plerumque autem stipulatio ratam rem haberi, his casibus committitur, quibus si verus procurator egisset, domino aut ipso iure aut propter exceptionem actio inutilis esset. — § 9. Qui patris²⁶ nomine, injuriam agit ob eam rem quod filius ejus verberatus pulsatusve sit, in stipulatione cogendus est filii quoque personam comprehendere: praesertim cum fieri possit, ut pater ante decedat quam sciret procuratorem suum egisse, et ita injuriam actio redeat ad filium. — § 10. Sed et si nepoti injuria facta fuerit, et procurator avi propter hanc causam injuriam aget: non solum filii, sed etiam nepotis persona comprehendenda erit in stipulatione; quid enim prohibet, et patrem, et filium, antequam scirent procuratorem egisse, decedere, quo casu iniquum est fidejussores non teneri, nepote injuriam agente.

23. Idem, lib. 8, ex Minicio.

Procurator cum peteret pecuniam, satisfedit amplius²⁷ non peti; post iudicium acceptum extitit qui et ipse procurator nomine eandem pecuniam peteret: quaesitum est, cum is qui postea peteret, procurator non esset, et propter hoc exceptionibus procuratoris excludi posset, num fidejussores prioris procuratoris tenerentur. Julianus respondit, Verius est non obligari fidejussores; nam in stipulatione cavetur, non petiturum eum, cujus de ea re actio²⁸ petito, persecutio sit, et ratam habituram omnes, ad quos ea res pertinebit: hic autem qui procurator non est, nec actionem, nec petitionem habere intelligendus est.

24. AFRICANUS, lib. 5 Quaestionum.

Bonorum possessionem²⁹ ab alio adgnitam, ratam haberi oportere eo — 20. L. 28, sup. de damno infect. — 21. L. 15, in pr. sup. h. t. — 22. L. 40, § 1, sup. de procur. — 23. Adde l. 65, sup. d. t. — 24. L. 16, sup. h. t. — 25. L. 5, l. 54, in pr. sup. de evict. l. 67, sup. de fidejuss. — 26. L. 8, § 9, infr. de injur. — 27. L. 35, sup. h. t. — 28. L. 178, § 2, infr. de verb. sign. — 29. L. 6, § 1, sup. de acquir. vel. onit. hered.

tempore quo adhuc in ea causa sit, ut peti possit. Itaque post centesimum³⁰ diem rata haberi non potest. — § 1. An autem et si mortuus fuisset qui petisset, vel fure³¹ ceperit, ratam haberi possit, videamus; nam si in universum perinde haberi debet, ac si tunc, cum ratum habeat, per eum bonorum possessionem petat: frustra his casibus ratum habetur; sed illud consequens futurum, etiam si penitentem illum petisse, ratum haberi non posse: quod utique sit absurdum. Rectius itaque dicitur, neutram eorum causam impedire ratihabitionem.

25. Idem, lib. 6 Quaestionum.

Pater dotem a se datam absente filia peti, et ratam rem habituram eam cavet; ea prius quam ratum haberet, mortua est. Negavit committi stipulationem: quia et si verum sit ratum eam non habuisse, nihil tamen mariti intersit, dotem restitui, cum patri, etiam mortua filia salva esse do debeat. — § 4. Procurator cum ab eo aes alienum exegerat, qui tempore liberaretur, ratam rem dominum habituram cavet; deinde post tempus liberato jam debitore, dominus ratam rem habet. Possit debitor agere cum procuratore existimavit, cum jam debitor liberatus sit; argumentum rei, quod si nulla stipulatio interposita sit, condictio locum adversus procuratorem habitura sit; in locum autem condictionis interponi stipulationem.

LIBER QUADRAGESIMUSSEPTIMUS.

TIT. I.

DE PRIVATIS DELICTIS.

1. ULPIANUS, lib. 41, ad Sabinum

Civilis constitutio est, poenalis actionibus¹ heredes non teneri, nec caeteros quidem successores². Idcirco nec furti conveniri possunt. Sed quavis furti actione non teneantur, attamen ad exhibendum actione teneri eos oportet, si possideant, aut dolo fecerint quominus possideant³. Sed enim et vindicatione tenebuntur, re exhibita. Item condictio⁴ adversus eos competit. — § 1. Heredes⁵ autem furti agere posse aequae constat: executio enim quorundam delictorum hereditas data est. Ita et legis Aquiliae⁶ actionem heredes habet. Sed injuriarum⁷ actio heredi non corripit. — § 2. Non tantum in furti, verum in caeteris quoque actionibus, quae ex delictis oriuntur, sive civiles sunt, sive honorariae, id placet, ut noxa⁸ caput sequatur.

2. Idem, lib. 43, ad Sabinum.

Nunquam plura delicta concurrentia faciunt, ut ullius impunitas deatur: neque enim delictum ob aliud delictum minuit⁹ poenam. — § 1. Qui igitur hominem subripuit¹⁰ et occidit: quia subripuit, furti; quia occidit, Aquilia tenetur; neque altera harum actionum alteram consumit. — § 2. Idem dicendum, si rapuit et occidit: nam et vi bonorum raptorum, et Aquilia tenetur. — § 3. Quaesitum est, si condictio fuerit ex causa furtiva, an nihilominus lege Aquilia agi possit. Et scripsit Pomponius, agi posse: quia alterius aestimationis est legis Aquiliae actio, alterius condictio ex causa furtiva; namque Aquilia eam aestimationem complectitur, quanti¹¹ eo anno plarimi fuit: condictio autem ex causa furtiva non egreditur retrorsum iudicii accipiendi tempus. Sed si servus sit, qui haec admisit, quacunq; actione noxae fuerit deditus, preempta est altera actio. — § 4. Item si quis subreptum flagello occiderit, duabus¹² actionibus tenetur: furti, et injuriarum; et si forte hunc eundem occiderit, tribus actionibus tenebitur. — § 5. Item si quis ancillam alienam subripuit et flagitaverit, utraque¹³ actione tenetur: nam et servi corrupti agi poterit, et furti. — § 6. Item si quis servum vulneravit¹⁴, quem subripuerat, aequae duae actiones locum habebant, Aquiliae, et furti.

30. L. ult. in pr. sup. quis ordo in possess. — 31. L. ult. sup. de bon. possess. Tit. I. — 1. L. 1, § 25, in fin. sup. de tutelae et ration. l. 35, sup. de oblig. et act. l. 2, in fin. infr. vi bon. rapt. l. 113, § 1, infr. de reg. jur. l. 1, Inst. de perpet. et temporal. act. l. 9, in fin. Inst. de lege Aquil. — 2. L. 7, in fin. sup. de condict. furt. — 3. L. 124, infr. de reg. jur. — 4. L. 7, § ult. sup. de condict. furt. l. § ult. Inst. de oblig. quae ex delict. — 5. L. 47, infr. de furt. — 6. L. 25, § 8; L. 36, § 1, sup. ad leg. Aquil. — 7. L. 15, in pr. infr. de injur. — 8. L. 18, infr. de furt. l. 17, § 7, infr. de injur. l. 1, § 15, sup. depositi; l. 5, Inst. de noxal. act. — 9. L. 27, in pr. sup. ad leg. Aquil. l. 21, § ult. sup. de servo corrupto; l. 1, § 22; l. 2, § 1, sup. de tutelae et ration. l. 60, sup. de oblig. et act. l. 21, in fin. pr. infr. de furt. l. 8, § 2, infr. arbor. furtim casar. l. 15, L. 41, infr. de injur. Immo vide l. 6, in fin. sup. nautae, caupon. l. 34, in pr. l. 53, in pr. sup. de oblig. et act. — 10. L. 27, in pr. sup. ad leg. Aquil. — 11. § 9, Inst. de lege Aquil. — 12. L. 15, § 46; L. 17, § 2, infr. de injur. — 13. L. 11, in fin. sup. de servo corrupti. — 14. L. 27, in pr. sup. ad leg. Aquil. — 15. L. ult. infr. de furt.

3. Idem, lib. 2, de Officio proconsulis. Si quis actionem, quae ex maleficiis oritur, velit exequi: si quidem pecuniariter agere velit, ad jus ordinarium remittendus erit; nisi¹⁵ cogendus erit [in] crimen subscribere; enim vero si extra ordinem ejus rei poenam exerceri velit, tunc subscribere eum [in] crimen oportebit.

TIT. II.

DE FURTIS¹.

1. PAULUS, lib. 39, ad Edictum.

Furtum a furvo², id est, nigro, dictum Labeo ait, quod clam et obscuro fiat, et plerumque nocte: vel a fraude, ut Sabinus ait: vel a ferendo, et auferendo: vel a graeco sermone, qui φῶρξ; appellatur fures: imo et Graeci ἀπό τοῦ φέρειν, id est, a ferendo, φῶρξ; dixerunt. — § 1. Inde sola cogitatio furti faciendi non facit furem³. — § 2. Sic is, qui depositum⁴ abnegat, non statim etiam furti tenetur: sed ita si intercepti⁵ causa occultaverit. — § 3. Furtum est⁶ contractatio rei fraudulosa, lucri faciendi gratia, vel ipsius rei, vel etiam usus⁷ ejus, possessionisve⁸ quod lege naturali⁹ prohibuitur est admittere.

2. GAIVS, lib. 13, ad Edictum.

Furtorum genera duo¹⁰ sunt: manifestum¹¹, et nec manifestum¹².

3. ULPIANUS, lib. 41, ad Sabinum.

Fur est manifestus¹³, quem Graeci ἐν ἀνορθῶσι appellant, hoc est, eum qui deprehenditur cum furto. — § 1. Et parvi refert, a quo deprehendatur¹⁴, utrum ab eo, cujus res fuit, an ab alio. — § 2. Sed utrum ita demum fur sit manifestus, si in faciendo deprehendatur: an vero et si alicubi fuerit deprehensus? Et magis est (ut et Julianus scripsit) et si non ibi deprehendatur, ubi furtum fecit, attamen esse furem manifestum, si cum re furtiva fuerit apprehensus, prius quam eo loci rem pertulerit quo destinaverat.

4. PAULUS, lib. 9, ad Sabinum

Quo destinaverit quis auferre, sic accipiendum est: quo destinaverit eo die manere cum eo furto.

5. ULPIANUS, lib. 41, ad Sabinum.

Sive igitur in publico, sive in privato deprehendatur, antequam ad locum destinatum rem perferret: in ea causa est, ut fur manifestus sit, si cum re furtiva deprehendatur; et ita Cassius scripsit. — § 1. Sed si pertulit quo destinavit, tametsi deprehendatur cum re furtiva, non est manifestus fur.

6. PAULUS, lib. 9, ad Sabinum.

Quamvis enim saepe furtum contractando fiat, tamen initio, id est, faciendi furti tempore, constituitur visum est, manifestus, necne fur esset.

7. ULPIANUS, lib. 41, ad Sabinum.

Si quis in servitute furtum fecerit, et manumissus deprehendatur, an fur manifestus sit, videamus; et ait Pomponius libro 19 ex Sabinus, non posse eum manifesti conveniri: quia origo furti in servitute facti non fuit manifesti. — § 1. Ibidem Pomponius eleganter scripsit, deprehensione fieri manifestum furem: caeterum si cum tibi furtum facerem de dono tua, abscondisti te, ne te occidam, etiam si vidisti furtum fieri, attamen non est manifestum. — § 2. Sed Celsus deprehensioni hoc etiam adijcit, si cum vidisses eum subripientem, et ad comprehendendum eum accurrisses, abjecto furto effugit: furem manifestum esse. — § 3. Parvi-que¹⁵ referre putat, dominus an vicinus: an quilibet transiens apprehendat.

8. GAIVS, lib. 13, ad Edictum provinciale.

Nec manifestum furtum quid sit, apparet: nam quod manifestum non est, hoc scilicet nec manifestum est.

9. POMONIUS, lib. 6, ad Sabinum.

Et qui furti actionem habet, assidua contractatione furis non magis

10. L. 27, in pr. sup. ad leg. Aquil. — 11. § 9, Inst. de lege Aquil. — 12. L. 15, § 46; L. 17, § 2, infr. de injur. — 13. L. 11, in fin. sup. de servo corrupti. — 14. L. 27, in pr. sup. ad leg. Aquil. — 15. L. ult. infr. de furt. Tit. II. — 1. Lib. 6, C. 2; Lib. 4, Inst. 1. — 2. § 2, Inst. de oblig. quae ex delict. — 3. L. 5, § 18, sup. de acquir. vel. amit. poss. — 4. d. L. 3, § 18. — 5. L. 67, in pr. infr. h. t. — 6. § 1, Inst. de oblig. quae ex delict. — 7. L. 40, l. 54, infr. h. t. l. 2, § 6, Inst. de oblig. quae ex delict. — 8. L. 1, circa fin. sup. de distract. pign. l. 1, § 15, infr. si is, qui testam. liber. — 9. L. 45, infr. de verb. sign. l. 14, sup. de condict. indeb. — 10. § 3, Inst. de oblig. quae ex delict. — 11. L. 3, l. 4, l. 5, l. 7, infr. h. t. — 12. L. 8, infr. eod. — 13. § 3, Inst. de oblig. quae ex delict. — 14. L. 7, in fin. infr. h. t. l. 24, § ult. sup. de usur. — 15. L. 7, § 1, sup. h. t.

